

EXPRESSION OF THE GRAMMATICAL CATEGORY OF GENDER AND THE SOURCE OF
ONE LINGUISTIC CHARACTER IN THE GELATIAN MANUSCRIPT¹

სქესის გრამატიკული კატეგორიის გამოხატვა და ერთი ლინგვისტური ხასიათის
წყარო გელათურ ხელნაწერში (K14)²

DAVID IOBIDZE

PhD student of Akaki Tsereteli State University
Faculty of Humanities, Doctoral Program of Philology
Kutaisi, Tamar Mepe Street №59, 4600, Georgia
+995551627062, d.yo777bi@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4758-1258>

Abstract. Source knowledge searches can be conducted in different directions, including in the linguistic field. This or that manuscript may become a new source for the research of various issues of historical grammar. Such is the Gelatian manuscript (K14), which contains several interesting materials in theological, philosophical, historical, linguistic, and other directions.

In the article, we discuss the attempts to reflect the grammatical category of gender in the grammatical system of the Georgian language. We will conduct the discussion based on the 12th-century Gelatian translation of St. Maximus the Confessor's "Questions and Answers to Thalasses". We also take into account the indications of the original Greek text of the works.

In the article, we will also discuss one metatext of a linguistic nature, which was made by the Gelatian anonymous translator on one of the pages of the manuscript. The mentioned text is related to the issue of the representation of the grammatical category of gender in the Georgian text and also to the manner of production of derogatory forms. The named samples demonstrate the necessity of studying old Georgian sources from the point of view of studying this or that issue of historical grammar.

Keywords: Maxim the Confessor, Linguistic Source, Grammatical Category of Gender, Gelatian Manuscript. The Gelatian manuscript contains rich material in this regard.

დავით იობიძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ფილოლოგიის სადოქტორო პროგრამა
ქუთაისი, თამარ მეფის ქ., №59, 4600, საქართველო
+995551627062, d.yo777bi@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4758-1258>

აბსტრაქტი. წყაროთმცოდნეობითი ძიებანი შეიძლება სხვადასხვა მიმართულებით წარმართოს, მათ შორის, ლინგვისტურ სფეროში. ესა თუ ის ხელნაწერი ტექსტი შესაძლოა გახდეს ახალი წყარო ისტორიული გრამატიკის სხვადასხვა საკითხის კვლევის

¹ This research № PHDF-21-5365 has been supported by Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia (SRNSFG).

² კვლევა № PHDF-21-5365 განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მხარდაჭერით.

მიმართულებით. ასეთი არის გელათური ხელნაწერი (K14), რომელიც არაერთ საინტერესო მასალას შეიცავს თეოლოგიური, ფილოსოფიური, ისტორიული, ლინგვისტური და სხვა მიმართულებით.

სტატიაში განვიხილავთ ქართული ენის გრამატიკულ სისტემაში სქესის გრამატიკული კატეგორიის ასახვის მცდელობებს. ამ მხრივ მდიდარ წყაროთმცოდნეობით მასალას იძლევა გელათური ხელნაწერი. მსჯელობას წარვმართავთ წმინდა მაქსიმე აღმსარებლის „თალასესადმი კითხვა-მიგების“ XII საუკუნის გელათური თარგმანის საფუძველზე. გავითვალისწინებთ თხზულების ბერძნული ოროგინალი ტექსტის ჩვენებებსაც.

სტატიაში ასევე განვიხილავთ ერთ ლინგვისტური ხასიათის მეტატექსტს, რომელიც გელათელ ანონიმ მთარგმნელს ხელნაწერის ერთ-ერთ ფურცელზე გაუკეთებია. აღნიშნული ტექსტი უკავშირდება სქესის გრამატიკული კატეგორიის ქართულ ტექსტში ასახვის საკითხს და, ასევე, კნინობითი ფორმების წარმოების წესს. დასახელებული ნიმუშები ცხადყოფს ძველი ქართული წყაროების შესწავლის აუცილებლობას ისტორიული გრამატიკის ამა თუ იმ საკითხის შესწავლის თვალსაზრისით.

საძიებო სიტყვები: მაქსიმე აღმსარებელი, ლინგვისტური წყარო, სქესის გრამატიკული კატეგორია, გელათური ხელნაწერი.

შესავალი. XII-XIII საუკუნეებში გელათის საღვთისმეტყველო-მწიგნობრული სკოლის საგანმანათლებლო ინტერესები მიმართული იყო ქართული საღვთისმეტყველო-ფილოსოფიური აზროვნებითი პოტენციალის ამალღებისაკენ. როგორც ცნობილია, ქართული საღვთისმეტყველო-ფილოსოფიური აზრის განვითარების ისტორიაში გელათის სალიტერატურო სკოლას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. იგი გამოირჩევა თავისი ულტრაელინოფილური მთარგმნელობითი მიმართულებით, რაც გულისხმობს, ისეთი ქართული თარგმანის შექმნას, რომელიც მორფემულ-ლექსიკურ-სინტაქსურ სიბრტყეზე ზედმიწევნით ასახავს ორიგინალ ტექსტს. მსგავსი მთარგმნელობითი მეთოდით გელათის მწიგნობრულ კერაში შეიქმნა მნიშვნელოვანი თეოლოგიურ-ფილოსოფიური თარგმანები, მათ შორის არის ქუთაისის სახელმწიფო მუზეუმში დაცული წმინდა მაქსიმე აღმსარებლის თხზულებათა შემცველი XII საუკუნის გელათური კრებული, რომლის ერთ-ერთი თხზულებაა „თალასესადმი კითხვა-მიგება“.

გელათის საღვთისმეტყველო-ფილოსოფიური სკოლის წარმომადგენელთა საფილოსოფოსო-სამეცნიერო ტექსტებისადმი ინტერესი შემთხვევითი არ ყოფილა. ამ პროცესს ისტორიული წინაპირობა ჰქონდა. გელათის სამონასტრო-სალიტერატურო სკოლა სამეფო ხელისუფლების ინიციატივით დაარსდა. მისი მთავარი მოთხოვნა იყო, რომ იგი გამხდარიყო "მეორე იერუსალიმი და სხუა ათინა", რაც იმას ნიშნავს, რომ აქ უნდა წარმართულიყო საგანმანათლებლო-სამეცნიერო საქმიანობა. ამ მიმართულებით მონასტერში განხორციელებულ მწიგნობრულ მოღვაწეობას უნდა ეპასუხა სამეფო ხელისუფლების მოთხოვნებისთვის. სწორედ ამის შედეგი იყო ის, რომ, ერთი მხრივ, ათონის სამწიგნობრო სკოლაში თარგმნილი ტექსტები გელათის მონასტერში ხელმეორედ თარგმნეს (ამ თარგმანებს ახასიათებს დედანზე ორიენტირებული მაღალი სამეცნიერო სტილი), ხოლო, მეორე მხრივ, გელათის მონასტერში იწყება ფილოსოფიური თხზულებების ინტენსიური თარგმნა. ეს ყოველივე, სწორედ სამეფო ხელისუფლების ინიციატივის გამოძახილი იყო, რომ გელათის სამწიგნობრო სკოლა უნდა ყოფილიყო „სხუა ათინა“. სწორედ ამ ხაზის

გაგრძელებაა დიდი ღვთისმეტყველისა და ფილოსოფოსის, მაქსიმე აღმსარებლის თხზულებათა გელათური თარგმანი (K14).

ქართულ სამწიგნობრო ენას, როგორც დიაქრონიული, ისე სინქრონიული დონეზე, სქესის გრამატიკული კატეგორია არ აქვს. ქართული ენა მხოლოდ ლექსიკურ დონეზე გამოხატავს ზოგიერთი სულიერი საგნის ბუნებრივ სქესს. ამისათვის სპეციალური მარკერი არ გამოიყენება.

ძველ ქართულ თარგმანებში შეინიშნება სქესის გრამატიკული კატეგორიის ასახვის ცდები, რის შედეგადაც ჩნდება ქართული ენისათვის არაბუნებრივი ფორმები. ეფრემ მცირე შენიშნავს, რომ ასეთი ენობრივი ერთეულები „ახლად მოპოვებული დედალი სიტყვებია“ (ოთხმეზური, 2011: 139). ბუნებრივია, ასეთი „დედალი სიტყვები“ ძველი ბერძნული ტექსტებიდან გადმოვიდა ქართულ თარგმანებში. ბერძნულში მკვეთრად არის გამოხატული გრამატიკული სქესი როგორც სახელთა დაბოლოებით, ისე არტიკლით.

ფორმალური ეკვივალენტის მთარგმნელობითი პრინციპებიდან გამომდინარე ქართულისათვის არაბუნებრივი სქესის კატეგორიის გამომხატველი ფორმები გელათის სკოლის თარგმანებშიც არცთუ იშვიათია (დანელია, 1998: 102; ხარანაული, 2000: 336). ჩვენს საკვლევ ხელნაწერშიც გამოვლინდა სქესის გრამატიკული კატეგორიის გამომხატველი არაბუნებრივი ფორმები. ამავე ხელნაწერში გვაქვს სქესის გრამატიკული კატეგორიის გამოხატვასა და კნინობითის ფორმების წარმოებასთან დაკავშირებული ლინგვისტური ხასიათის შენიშვნები. დასახელებულ მეტატექსტებს ისტორიული გრამატიკის შესწავლის თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანი წყაროთმცოდნეობითი ფუნქცია აქვს.

მეთოდები. „თალასესადმი კითხვა-მიგების“ გელათური თარგმანი შესრულებულია ძველბერძნული ენიდან. შესაბამისად, ენობრივი მოვლენები და ფორმები განვიხილეთ ძველბერძნული ორიგინალი ტექსტისა და ქართული თარგმანის ურთიერთმიმართების თვალსაზრისით, რისთვისაც გამოვიყენეთ შედარების მეთოდი. ზოგიერთ ენობრივ მოვლენასთან დაკავშირებით გამოვიყენეთ ანალიზის მეთოდი და გამოვხატეთ ენობრივი ფაქტის ჩვენეული შეფასება.

შედეგები. კვლევამ აჩვენა, რომ გელათელი ანონიმი მთარგმნელი ცდილობს, ზედმიწევნითი თარგმანის პირობებში, მორფოლოგიური საშუალებით ასახოს ორიგინალი ბერძნული ტექსტის მდებდრობითი სქესის გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები. გრამატიკული სქესი გამოხატულია როგორც არსებით სახელებში, ისე ნაცვალსახელებში. ამისათვის ის იყენებს -ა მარკერს. მაგალითად, *ყრმა* (მ. სქ.) – *ყრმა-ა* (მდ. სქ.); *ყრმანი* (მ. სქ.) – *ყრმა-ანი* (მდ. სქ.).

ზოგიერთ შემთხვევაში, მთარგმნელი სქესის გრამატიკულ კატეგორიას გამოხატავს ლექსიკურ დონეზე.

გამოვლინდა საინტერესო ენობრივი ფაქტი, კერძოდ, მწიგნობარი უპირისპირებს ერთმანეთს -ი და -ი ელემენტებს და აღნიშნავს, რომ -ი კნინობითი ფორმის მაწარმოებელი ნიშანია.

აღნიშნული ენობრივი ფაქტები მნიშვნელოვანი წყაროა ქართული ენის ისტორიული გრამატიკის კვლევის თვალსაზრისით.

დისკუსია (მსჯელობა). *იგიაჲ უკუჴ, საქმიერობით ჩუჴულებისა მიერ სახისა მიმართ აღტჴვრული, სათნობისებრსა სიკეთესა სულისასა მიმთუალველი* (K14, 2v); *την [σάρκα] μιν πρακτικῶς διὰ τοῦ ἡθους πρὸς εἶδος τυτῶν μενον τὸ κατ' ἀρετὴν ἢ ψυχῆς δεχομένην κλέος* (Laga, Steel 1980: 17, 8-10). *ხოლო ესეჲ, ნაკუთიერობითა ხილულთაჲთა, სიტყუჴსა გონიერთასა*

მომსწავებლობით დამსახველად (K14, 2v); *την [αἴσθησιν] δέ, ταῖς τῶν ὀραμένων σχήμασι τοὺς λόγους τῶν νοητῶν συμβολικῶς ἐγχαράττουσαν* (Laga, Steel 1980: 17, 12-14).

ტექსტის მოცემულ ნაწილში საუბარია, ერთი მხრივ, ადამიანის ხორციელ ნაწილზე – *την [σάρκα]* და, მეორე მხრივ, ადამიანის გრძნობებზე – *την [αἴσθησιν]*. ბერძნულში ორივე მათგანი მდებრობითი სქესის სახელებია და ისინი ქართულში გადმოტანილია პირის ნაცვალსახელებით – *იგაა* და *ესეა*. ტექსტის მთარგმნელის შენიშვნის მიხედვით ირკვევა, რომ მას სურდა „ელადური დედალი“ სახელების („ხორცი“ და „გრძნობა“) მდებრობითი სქესი ქართულ თარგმანშიც გამოეხატა. იქვე გაკეთებულ შენიშვნაში წერს: *მდებრონი, ესე იგი არს დედალნი, არიან სახელნი ჯორცისა და გრძნობისაა ენითა ელლადელთაათა, ამისთჳს მდებროადე დასხმულ არიან აქს ქართლებრითაცა სიტყვთა – იგაა და ესეა* (K14, 2v, მინაწ.).

სხვა ნიმუშები: *რამეთუ ნუსადა, ვითარცა დაჰხუდა, თქულს სადღუკეველთა რიცხჳ შჳდთა ძმათაა ერთისა ზედა მდებროსა, ანუ აქუს რამე უღრმესი სიტყუაა? ხოლო უკუეთუ აქუს, ვინ იგინი და ვინ არს იგაა* (K14, 48v)? მოცემულ მსჯელობაში საუბარია შვიდ ძმაზე და ერთ ქალბატონზე. მთარგმნელმა *ძმები* გამოეხატა *იგინი* ნაცვალსახელით. ქართული ენის ბუნების შესაბამისად, *ქალბატონი* უნდა გამოეხატა *იგი* ნაცვალსახელით, მაგრამ მთარგმნელი ბერძნულ გრამატიკულ სქესს ასახავს მორფოლოგიურად და ამისათვის იყენებს -ა ფორმანტს. ქართული ნაცვალსახელების ბერძნული შესატყვისებია: *ἐκείνοι* და *αὐτή* (Laga, Steel 1980: 255, 4). სწორედ მდებრობითი სქესის ნაცვალსახელი *αὐτή* გადმოცა *იგაა* ფორმით. სხვაგანაც ასე იქცევა:

სიტყვსმგებლობდა იგაა (K14, 53v); *αὐτῆ διελέγετο* (Laga, Steel 1980: 281, 50-51).

ღმრთისა და ვიდრემე მისაღს შორისთა სულიერთა ... ვითარცა საცემელთა მისაღს შორისე მყოფთა (K14, 77r); *τῷ μὲν θεῷ δὲ αὐτὸν τοὺς ἐν αὐτῇ πνευματικοὺς ... καθάπερ δόματα τοὺς ἐνσπάρχοντας αὐτῆ* (7, 397, 43-46).

ანუ რამეთუ ეგულვა მას სხჳს მიმართ (K14, 53v); *ἢ διὰ τὸ μέλλειν αὐτὴν πρὸς ἕτερον* (Laga, Steel 1980: 281, 41).

ერთ მსჯელობაში ვკითხულობთ: და *მონანი მათნი და მკვეალნი, შჳდათას სამას და შჳდნი* (K14, 96v). შესაბამისი ბერძნული ტექსტი: *παῖδες τούτων καὶ παιδίσκαι ἐπτακισχίλιοι τριακόσιοι ἐπτά* (Laga, Steel 1980: 497, 279). ამ შემთხვევაში, ქართულ ტექსტში ბერძნული მდებრობითი სქესის სახელი *παιδίσκαι* ლექსიკურადაა ასახული. თუმცა აქ საინტერესოა, რომ ქართულ ლექსიკურ ერთეულებზე მთარგმნელს იქვე გაკეთებული აქვს შენიშვნები, რომლებშიც *მონანის* განმარტავს როგორც *ყრმანი* (*ყრმანი მათნი* (K14, 96v, მინაწ.)), ხოლო *მკვეალნის* – *ყრმანი* (და *ყრმანი* (K14, 96v, მინაწ.)). ე. ი. ბერძნული ლექსიკური ერთეულის *παιδίσκαι* გრამატიკულ სქესს მთარგმნელს ერთ შემთხვევაში გადმოცემს ლექსიკურად *მკვეალნი*, ხოლო მეორე შემთხვევაში – მორფოლოგიური საშუალებით *ყრმა-ა-ნი*, რომელშიც -ა არის სქესის გამომხატველი მარკერი.

შემდეგ წინადადებაში ვკითხულობთ: *შჳული უკულ, ადგილსა შინა ყრმათა და ყრმაათთჳს განსაჩენელსა, იტყჳს ებრაელთა ყრმათა და ყრმაათა* (K14, 96v). ბერძნული ტექსტი: *ὁ νόμος, ἐν τῷ περὶ παιδῶν καὶ παιδίσκαῶν τόπῳ διαγορεύων, φησὶ τοὺς ἐβραῖους παῖδας καὶ παιδίσκας* (Laga, Steel 1980: 497, 280-281). ორივე შემთხვევაში, ბერძნული სახელის მდებრობითი სქესს მორფოლოგიური საშუალებით გადმოცემს. იქვე გრძელდება მსჯელობა: *ხოლო სხუა ტომთა ყრმათა და ყრმაათასა მონებასა საუკუნედ... ხოლო ებრაელ ყრმა და ებრაელთა ყრმა არიან* (K14, 96v). ბერძნული ტექსტი: *τοὺς δὲ ἄλλοφύλους παῖδας καὶ παιδίσκας δούλεύειν εἰς τὸν αἰῶνα... ἐβραῖος δὲ παῖς καὶ ἐβραῖα παιδίσκη εἰσὶν* (Laga, Steel 1980: 497, 282-285). აქვე, ქართულ ტექსტს დართული აქვს კომენტარი: *ვინ არიან, ალყანებისაებრ,*

ებრაელი ყრმა და ებრაელა ყრმაა (96v, შენიშ.). ამ შემთხვევაში, ბერძნული სინტაგმის *ἑβραία παιδίσκη* ორივე წევრის მდებარეობითი სქესი გადმოაქვს მორფოლოგიურად გაფორმებული ერთეულებით.

სხვაგანაც ასე იქცევა:

მსგავსად ყრმისა და ყრმაას (K14, 96v); *παιδὲς καὶ παιδίσκης δίκην* (Laga, Steel 1980: 497, 288-289).

ხოლო უცხო ტომი ყრმა³ და ყრმაა არიან (K14, 97r); *ἀλλόφυλος δὲ παῖς ἐστὶ καὶ παιδίσκη* (Laga, Steel 1980: 499, 302).

ვითარცა ებრაელთა ყრმათა და ყრმაათა (K14, 97v); *καθὰπερ ἑβραίοις παῖσι καὶ παιδίσκαις* (Laga, Steel 1980: 501, 325-326).

ვითარცა სხუა ტომთა ყრმათა და ყრმაათა მოურნე (K14, 97v); *ὡς ἀλλοφύλων παίδων καὶ παιδισκῶν ἑπιμελούμενος* (Laga, Steel 1980: 501, 329).

ოაიროდს ასული და ასურ-ფინიკიელა (K14, 53r); *καὶ ἡ θυγάτηρ Ἰαείρου, καὶ ἡ Συροφονίσις* (Laga, Steel 1980: 279, 6-7).

ხოლო ასურ-ფინიკიელა (K14, 53r); *ἡ δὲ Συροφονίσις* (Laga, Steel 1980: 279, 17).

ხოლო სამარიტელა (K14, 53v); *ἡ δὲ Σαμαρεῖτις* (Laga, Steel 1980: 279, 25-26).

ნაჩვენები ნიმუშებიდან ჩანს, რომ, როდესაც შესიტყვებაში არ შედის მდებარეობითი სქესის აღმნიშვნელი ლექსიკური ერთეული, იქ მორფოლოგიურად გამოხატავს სქესს, მაგრამ, როდესაც სქესის გამომხატველი ერთეულია შესიტყვებაში, მორფოლოგიურად სქესი არ არის გამოხატული. მაგალითად, ასეთი ნიმუშია: და სამარიტელი მდედრი... (K14, 53r); *καὶ ἡ Σαμαρεῖτις γυνή* (Laga, Steel 1980: 279, 4). აქ გომეყენებული ერთეული *მდედრი* უკვე მიუთითებს სქესზე, ამიტომ მას მორფოლოგიურად აღარ აფორმებს. მაგრამ აქ – *ხოლო სამარიტელა* (K14, 53v); *ἡ δὲ Σαμαρεῖτις* (Laga, Steel 1980: 279, 25-26) – *სქესის გამომხატველი ერთეული არ არის და ამიტომ აფორმებს მას მორფოლოგიურად*. მსგავსი მასალა ბევრია, თუმცა დამოწმებული ნიმუშებიც საკმარისია გარკვეული დასკვნების გასაკეთებლად.

ზემოთ დავიმოწმეთ ხელნაწერზე გაკეთებული ლინგვისტური ხასიათის შენიშვნის ნაწილი. ამჯერად მას სრულად ვაჩვენებთ: *მდედრი, ესე იგი არს, დედალნი არიან სახელნი ჯორცისა და გრძნობისა ენითა ელადაელთაათა, ამისთჳს მდედრადვე დასხმულ არიან აქა ქართლებრითაცა სიტყვთა – იგაჲ და ესეჲ, და არათუ – იგაი და ესეი, რამეთუ ესენი დაკნინებისა რასმე, და არა დამდედრებისა არიან ნიშებ* (K14, 2v) (იხ. ფოტო №1). მთარგმნელი შენიშნავს, რომ მას სურდა ქართულ თარგმანში გამოეხატა სქესის გრამატიკული კატეგორია და, როგორც თავად აღნიშნავს, *ამისთჳს მდედრადვე დასხმულ არიან აქა ქართლებრითაცა სიტყვთა – იგაჲ და ესეჲ*. ამ უკანასკნელთ მწიგნობარი უპირისპირებს *იგი-ა-ი* და *ესე-ა-ი* ფორმებს და აღნიშნავს, რომ ეს უკანასკნელნი კნინობითობის გამომხატველი ფორმებია. ამდენად, მთარგმნელის მიერ გაკეთებული კომენტარის მიხედვით, ქართულ ფორმებში *-ი* (*-ა* სეგმენტთან ერთად) არის სქესის გრამატიკული კატეგორიის გამომხატველი ფორმანტი, ამიტომაც წერს *იგაჲ* და *ესეჲ* ფორმებს და არა *იგაი-სა* და *ესეი-ს*, რომლებიც, თავის მხრივ, კნინობითის ფორმები ყოფილა.

³ ზემოთ, მონანი და მკევალნი განმარტა როგორც ყრმანი და ყრმანი, აქ კი პირიქით იქცევა, ყრმა და ყრმაჲ-ს განმარტავს როგორც მონანი და მკევალნი. აი, შესაბამისი მინაწერი: *თუ ვინ არიან უცხო ტომნი მონანი და მკევალნი შჯულთაებრ აღყვანებითისა ხედვისათა* (K14, 97r).

დასკვნები. გელათელ ანონიმ მწიგნობარს ფორმალური ეკვივალენტის მთარგმნელობითი პრინციპების დაცვით გადმოაქვს ბერძნული ლექსიკური ერთეულები, რის შედეგადაც მას ქართულ თარგმანში ასახული აქვს სქესის გრამატიკული კატეგორია. ამისათვის იგი იყენებს -ა მარკერს.

ქართული ენის განვითარების გარკვეულ ეტაპზე კნინობითი ფორმის მაწარმოებელი უნდა ყოფილიყო -ი ნიშანი. წარმოების ასეთი წესი, შესაძლოა, დიალექტური წრის ენობრივი მოვლენა ყოფილიყო.

განხილულმა ნიმუშებმა ცხადყო, რომ ქართული ენის ისტორიული გრამატიკის შესწავლის თვალსაზრისით, ძველ ქართულ ხელნაწერ ტექსტებზე განთავსებულ მეტატექსტებს წყაროთმცოდნეობითი ფუნქცია ეკისრება.

გამოყენებული წყაროები და ლიტერატურა

№14 ხელნაწერი (XII ს.), წმ. მაქსიმე აღმსარებლის შრომები, ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმი.

Coislinianus 90 ხელნაწერი (XII ს.), წმ. მაქსიმე აღმსარებლის შრომები, საფრანგეთის ნაციონალური ბიბლიოთეკა.

დანელია, კ. (1998). *ნარკვევები ქართული სამწერლობო ენის ისტორიიდან*. I. თბილისი: სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

კეკელიძე, კ. (1956). *ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან*. I. თბილისი: სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

კეკელიძე, კ. (1980). *ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია*. I. თბილისი: საბჭოთა საქართველო.

ოთხმეზური, თ. (2011). *კომენტარული ჟანრი შუა საუკუნეების ქართულ მთარგმნელობით ტრადიციაში*. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

ხარანაული, ა. (2000). *სემანტიკის მეთოდი „რუთის“ წიგნის გელათურ თარგმანში*. თბილისი: სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

Laga, C. Steel, C. (1980). *Maximi Confessoris, Quaestiones ad Thalassium*. Brepols: Leuven university press.

Laga, C. Steel, C. (1990). *Maximi Confessoris, Quaestiones ad Thalassium*. Brepols: Leuven university press.

REFERENCES

№14 khelnats'eri (XII s.), ts'm. maksime aghmsareblis shromebi, kutaisis sakhelmts'ipo ist'oriuli muzeumi [Works of Saint Maximus the Confessor. (XII c.). Manuscript. At: Kutaisi: Kutaisi State Historical Museum. MS K14].

Coislinianus 90 khelnats'eri (XII s.), ts'm. maksime aghmsareblis shromebi, saprangetis natsionaluri bibliotek'a [Works of Saint Maximus the Confessor. (XII c.). Manuscript. At: Paris: National Library of France. MS Coislinianus 90].

danelia, k'. (1998). *nark'vevebi kartuli samts'erlobo enis ist'oriidan [Essays from the history of the Georgian literary language]*. I. tbilisi: sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba.

k'ek'elidze, k'. (1956). *et'iudebi dzveli kartuli lit'erat'uris ist'oriidan* [Etudes from the history of ancient Georgian literature]. I. tbilisi: sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba.

k'ek'elidze, k'. (1980). *dzveli kartuli lit'erat'uris ist'oria* [History of ancient Georgian literature]. I. tbilisi: sabch'ota sakartvelo.

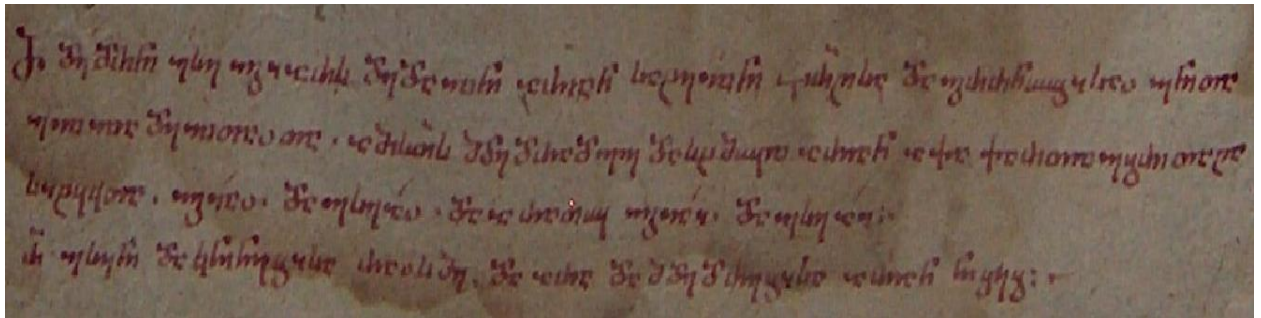
otkhmezuri, t. (2011). *k'oment'aruli zhanri shua sauk'uneebis kartul mtargmnelobit t'raditsiashi*. tbilisi: ilias sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba.

kharanauli, a. (2000). *segment'atsiis metodi „rutis“ ts'ignis gelatur targmanshi* [The method of segmentation in the Gelatian translation of the book of "Ruth"]. tbilisi: sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba.

Laga, C. Steel, C. (1980). *Maximi Confessoris, Quaestiones ad Thalassium*. Brepols: Leuven university press.

Laga, C. Steel, C. (1990). *Maximi Confessoris, Quaestiones ad Thalassium*. Brepols: Leuven university press.

დანართი

ფოტო №1. K14, 2v